

MUHASEBE VE FİNANS İNCELEMELERİ DERGİSİ

Dergi Anasayfası: www.dergipark.gov.tr/mufider

MUHASEBENİN MATEMATİKSEL FELSEFE SORUNLARI

PROBLEMS OF MATHEMATICAL PHILOSOPHY IN ACCOUNTING

Fırat ALTINKAYNAK ^{a*}

^{a*} Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, firat.altinkaynak@ozal.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0960-2254

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Tarihiçesi:

Gönderilme Tarihi: 01.09.2020

Düzenleme Tarihi: 16.09.2020

Kabul Tarihi: 18.09.2020

Anahtar Kelimeler: Felsefe, İspat, Köken

Jel Kodları: M14, M48

DERLEME

BENZERLİK/ PLAGIARISM

Ithenticate :%14

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 01.09.2020

Revised: 16.09.2020

Accepted: 18.09.2020

Keywords: Philosophy, Proof, Origin

Jel Codes: M14, M48

ÖZET

Yaratılıştan bugüne tüm bilim alanlarında, bir milat ve ispat arayışı hep var olmuştur. Bu çalışmanın amacı, muhasebenin köken arayışındaki matematiksel felsefe sorunlarına inebilmektir. Bu doğrultuda yapılan çalışma kapsamında muhasebenin köken arayışına felsefi açıdan yaklaşılmış ve muhasebe sistemlerinde matematiksel ispat sorunsalları üzerinde durulmuştur. Alanında ilk defa kaleme alınan bu çalışma sonucunda, muhasebe bilgi felsefesinde birçok sorunsalın ilgili bilim ve düşün dünyasına açıldığı düşünülmektedir.

ABSTRACT

The search of proof and milestone has always existed in all fields of science since creation. The aim of the study is to delve into the mathematical philosophy problems in the research of milestone on accounting. The study which is made within this scope, the search for the origin of accounting has been approached philosophically and the problems of mathematical proof in accounting systems are emphasized. The study which was written for the first time in its field, it is thought that many problematic issues in accounting information philosophy opened to the relevant world of science and thought as a result of this study.

1. GİRİŞ

Bir muhasebe-finans bilim insanı, o bilim alanı ile ilgili olarak, ilk defa bir kavramı bulduğunu iddia ettiğinde, bu kavram; ister muhasebenin kayıt tekniğinin temel taşı olsun, ister mali tabloların ana ilkeleri olsun, isterse genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden biri olsun, bu buluşun açıklanması ile diğer bilim insanları, ondan da daha öncesine giderek ve bu alana ait bir şey bularak bu iddiayı çürütmeye çalışırlar. Dolayısıyla her bilim alanında olduğu gibi muhasebe bilimi de “Kanıtlar ve Çürütmeler” ile gelişmektedir. Fakat bu kanıtlar ve çürütmeler, bir “İlk” e oturtulmazsa, o zaman, bilimde bir kısır döngü, ispatlanan bir olguyu yeniden ispat durumu veya içinden çıkılmaz bir ispat girdabı oluşmaktadır. Bu bağlamda tüm bilimler için bir “İlk Başlangıç” olmalı veya bir “İlk”, başlangıç olarak kabul edilmeli ve bu kabul, diğer bütün öteki “İlk” olduğunu ispatlamaya çalışan iddiaları çürütmelidir. Zaten varoluşun nedenini arayan tüm bilimlerin kökeninde de aynı ortak noktaya ulaşılmaktadır. Öyle ki; bu ortak nokta, şöyle bir soruyu akıllara düşürmektedir. “Tüm bilimlerin “İlk” leri ortak mıdır ve bu ortak ilk; “Yaratılış” mıdır?

Muhasebe nedir? Bir başka ifadeyle muhasebe ne tür alanlara ilişkin bir bilimdir? Sosyoloji? İktisat? Hukuk? Matematik? Peki ya mantık?

Muhasebenin ne olduğu sorulduğunda, birçok kişinin zihninde ilk anda, muhasebenin sadece bir “Kayıt Tutma” dan ibaret olduğu şekillenmektedir. Yukarıdaki soruda değinilen pozitif, sosyal ve iktisadi bilimler tüm farklı yanlarına karşın, birçok noktada ortak hareket etmekte ve beraber gelişmektedirler. İktisadi bilimlerin bir alanı olan muhasebenin, insanoğlunun yaşam gerekliliklerinden doğduğu kesin olarak bilinmektedir. Zira tarihi süreçte de, Mezopotamya’daki tarımsal yerleşme, onu izleyen kentleşme, yazma ve hesaplama becerilerini gerektiren bir ticaret etkinliğine yol açmıştı. Özellikle Budizm’in getirdiği inanç sistemi ile tapınaklarda biriken servet, bir tür kayıt tutmayı gerektiriyordu. İ.Ö. 3500 lü yıllardan kalma tabletlerde de bir takım alışveriş kayıtlarının yanı sıra, basit bazı hesaplamalarında yer aldığı görülmekteydi. Sonuç olarak, insanoğlunun yerleşik hayata geçerek, ticari münasebetlerin başlamasıyla, matematik öncülüğünde muhasebe veya tam aksine muhasebe öncülüğünde matematiksel gelişme halen günümüzde de beraber yürüyüşünü sürdürmektedir. Fakat bu noktada dikkat edilmesi gereken bir ayrım mevcuttur. Matematikğin yürüyüşünde ve kuruluş amacındaki temel felsefe,

olgulara uyan bir sistem kurmak değildir, tam aksine kendi içinde ispatlanabilen tutarlı bir sistem oluşturmaktır. Fakat muhasebenin kuruluş amacındaki temel felsefe ise bir yandan sosyal olgulara uyan bir sistem kurmak, bir yandan da kurulan bu sistemin kendi içinde ispatlanabilir ve tutarlı bir yapıda olmasıdır. Bu gerçek doğrultusunda çalışma kapsamında, muhasebede köken arayışından iktisat sosyolojisine, iktisat sosyolojisinden muhasebe bilgi felsefesine, muhasebe bilgi felsefesinden matematiksel ispat sorunlarına inilmeye çalışılmıştır.

2. MUHASEBEDE KÖKEN ARAYIŞI

Bir şeyin ne olduğunu söylemenin eski çağlardan beri kabul edilen en iyi yolu, o şeyi tanımlamaktır. Çünkü iyi ve doğru bir tanım, tanımlanan olgunun ayırt edici özelliğini gözler önüne sererek ortaya koyar. Belki de tüm bilim alanları içerisinde sadece felsefe için net bir tanımlama yapmak imkânsızdır (Cevizci, 2016: 13). Muhasebenin köken arayışında, felsefi açıdan ilk yanıtlanması gereken soru ise “Muhasebe, ne tür olgu ve nesnelere uğraşan bir çalışma alanıdır?” olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında sorun; muhasebenin uğraş konusunun ne olduğunda ya da ne olmadığında değildir. Sorun, konuyu oluşturan nesnelere ne tür nesnelere olduğu üzerinde felsefe ekollerindeki görüş ayrılıklarında ortaya çıkmaktadır. Muhasebede ortaya çıkan bu sorunun yanıtı ise geleneksel olarak yüzyıllardır matematik felsefesinde ve mantıkta tartışılmalı olan realizm, nominalizm ve yapısalcılık ekollerinde yatmaktadır.

Realizm, soyut nesnelere, somut nesnelere gibi, nesnel gerçekliğin bir parçası saymaktadır. Matematiksel açıdan bakıldığında, realizmde sayı türünden soyut nesnelere, olgusal dünya ile nedensel ilişkisi olmayan varlığı, düşüncemizden bağımsız, yetkin “form” veya “idea”lardır. Bunlara ilişkin bilgimiz, algıdan değil, aklın daha önce idealar dünyasında kazanmış olduğu deneyiminden ileri gelmektedir (Russell, ve Yıldırım 2019: 125). Örneğin muhasebe kayıt sistemindeki “Borç” veya “Alacak” tarafı evrensel bir nesne gibi çift taraflı kayıt sisteminin varoluşundan beri hep var olmuştur. Fakat muhasebecinin “Borç” ve “Alacak” kavramlarını bilmesi bir gözlem ya da araştırmanın sonucu değil, bir çağrışım, hatırlama ya da iç kavrayışın bir sonucudur. Çünkü örneğimizde yer alan muhasebe kayıt sistemlerindeki “Borç” veya “Alacak” tarafı, “Muhasebenin Temel Denkliği”ndeki değişmez ilişkiyi belirleyen taraflardır; yoksa salt düşünce ürünü bir kavram ya da isteğe göre

oluşturulmuş birer simge değillerdir. Muhasebenin matematiksel yapısında olduğu gibi, B. Russell realist dönemde bu görüşü son derece açık bir dille şu şekilde tanımlamıştır:

“Aritmetik, Kolomb’ un Amerika’yı keşfi anlamında bir keşiftir. O nasıl ki Kızılderilileri yaratmadysa, biz de sayıları yaratmış değiliz. Bir şey var olduğu sürece düşünülebilir; var olma düşünülmüş olmanın sonucu değil; aksine başlangıcı ve ön koşuludur.”(Arık ve Russell, 2017: 105) Dolayısıyla realizm ekolü açısından muhasebe ve kayıt sistemleri sadece var olanı keşif etmekten ibarettir. Biz nasıl ki sayıları yaratmadysak; muhasebeyi de yaratamayız.

Nominalizm, soyut nesnelere gerçeklikten yoksun birer isim ya da düpedüz sözcük sayan görüştür. Nominalizm için evren, yalnızca tikel(bir türün birkaç bireyine ilişkin olan) somut nesnelere oluşmaktadır. Matematikteki bu ekolde soyut ya da evrensel nesnelere yer yoktur (Field,1980: 83). Muhasebenin formel (biçimsel) yapısını oluşturan matematiksel bağlam açısından ekolün özüne inildiğinde, örneğin, muhasebede “5” diye bir nesne yoktur, 5 adet ticari otomobil veya 5 TL vardır. Oysa realizm açısından sözü edilen tikel somut nesnelere, (5 araba, 5 TL) evrensel olan “5” kavramının gözlemlenen birer örneğidir. Aslında buradaki somut veya soyut ayrımı; tikel ile tümel ayrımından başka bir şey de değildir. Dolayısıyla muhasebenin finansal yönü, formel yapıdan ziyade empirik (olgusal) bir yapı izlemektedir. Empirizm, soyut nesnelere kabul etmekten ve var saymaktan kaçınır(Arslan, 2017: 109). Bu bakımdan tek taraflı empiristler realizmden çok nominalizme yakın görülebilir. Zira nominalizm, metafizikten kaçınanlar için taşıdığı tüm çekiciliğine karşın; tarih boyunca yetersiz ve yüzeysel bir öğreti olmaktan ileri de geçememiştir. Öyle ki, nominalizm kabul edildiği taktirde, ne matematikte, ne iktisadi ekollerde, ne muhasebe finansmanda, ne de empirik bilimlerin hiçbirinde ilerlemeye olanak kalmaz. Çünkü muhasebenin formel(biçimsel) yapısında soyut nesnelere, muhasebe kayıt sisteminde de kuramsal kavramlardan söz etmeksizin, ilerlemek şöyle dursun; konuşmak bile olanaksızdır.

Yapımcılık ise birbirine tümüyle ters düşen realizm ile nominalizm arasında yer alan bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. Yapımcılık açısından soyut nesne ve kavramlar ne realistlerin savdukları gibi bizden bağımsız, doğada ya da idealar dünyasında kendiliğinden var olan nesnelere; ne de

nominalistlerin ileri sürdükleri gibi yalnızca birer isimden ibarettir. Soyut nesne ve kavramlar insan zekâsının çevreyle olan sürekli etkileşimi içinde oluşturduğu betimleyici ya da açıklayıcı kavramlardır. Zira matematiksel kavram ve nesnelere de buradan türetilmiştir. Örneğin, sayı, yaşantımıza giren çokluk ve büyüklükleri belirleme aracı olarak oluşturulmuştur. Bilindiği üzere pozitif tam sayıların en ilkel işlevi, sayma sürecinde kendini göstermektedir. Bunları ne doğada gözlemlediğimiz savını doğrulayan bir kanıt verilebilmiştir ne de saymak için getirilen içeriksiz sözcükler tanımını için açıklamalar doyurucu olmuştur. Unutulmamalıdır ki; yaratılıştan bugüne doğada sayılar değil; sayılabilen çokluklar hep var olmuştur(Yıldırım, 2018: 58). Zaten sayılar, sayılabilen nesnelere üzerinde, sayma işleminin bir ürünü olarak ortaya çıkmamış mıdır? Muhasebe sistemlerinde ve hayatımızın akış sürecinde de, çoklukları saymak (para vs.), büyüklükleri ölçmek (aktif büyüklük) ve hesaplamak (dönem kâr/zararı) ihtiyacı, insanoğlunu nicel kavramlar oluşturmaya zorlamamış mıdır? Bu açıdan bakıldığında matematik sadece muhasebenin ana dili değil, tüm alanlar için insanoğlunun etkileşim içinde olduğu çevresini, nicel yanlarıyla belirlemek ve anlamak için oluşturulmuş bir ana dildir.

Eski Mısır’da da, Nil nehrinin yıllık taşmaları sonucu, insanların sahibi oldukları arazi sınırları bozulmakta ve silinmekteydi. Sular geri çekildikten sonra ise arazi sınırlarının yeniden hesaplanıp çizilmesi gerekiyordu. Dolayısıyla “Yer Ölçümü” anlamına gelen “Geometri” teriminin bu yıllarda şekillendiği bilinmektedir. Ayrıca İ.Ö. 1000’ li yıllardan sonra Eski Mısır’ı dolaşan ünlü tarihçi Herodotos’ a göre ise Eski Mısır’da her yıl yapılan arazi ölçümü ve dağıtımı, vergilendirmenin bir gereği idi. Lakin Eski Mısır’da kişilerin vergi yükümlülükleri de, işledikleri toprağın yüzölçümüne ve hasada göre belirlenmekteydi(Yıldırım,2018: 19). Bu noktada, tarlaların ve hasadın, her yıl yeniden ölçülerek vergilendirilmesi ve toplum içinde dağıtılması olayı, günümüz muhasebe sistemlerinde her yıl yapılan “Temettü Dağıtımları”nın, doğuş noktası olduğu söylenebilir mi?

Muhasebe sistemlerinde, tıpkı matematikte olduğu gibi, varlığı ve ispatı önceden kabul edilmiş kavramlar yer almaktadır. Nasıl ki matematikte “5” rakamı ile onunla adlandırdığımız soyut nesne aynı şey değil ise muhasebede de “Borç-Alacak” kavramı ile bu kavramların anlattığı soyut nesnelere de aynı şeyler değildir. Zira “Borç-Alacak” kavramı veya “5”

rakamı, yalnızca bir sözcük veya bir simgedir. Fakat bu sözcüklerin simgelediği olgular ise nicel kavramlardır. Muhasebe sistemlerinin yapısını oluştururken varlığı, doğruluğu ve ispatı önceden kabul edilmiş böylesine birçok kavram ve simge bulunmaktadır. Örneğin “Gelir”, “Gider”, “Dönem Kârı / Zararı”, “Aktif”, “Pasif”, “Mizan” vb. Bu kavramların tanımlamaları muhasebe sistemleri oluşturulurken yapılarak, bu kavramların kesinlik arz eden doğrulukları kabul edilmiş ve muhasebe kayıt sistemleri de bu kavramlar üzerine oturtulmuştur. Tıpkı yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi, bu kavramların her biri sadece birer sözcük iken muhasebe kayıt sisteminde simgeledikleri nesne ise hem nicel hem de nitel bir özellik taşımaktadır. Zaten tüm bilim alanlarında yer alan kavramlar da olduğu gibi muhasebedeki kavram ve nesnelere kökeni de empirik yaşantımızda saklı değil midir?

Popper’ dan en az yarım yüzyıl önce Alman fizik bilgini Heinrich tarafından ortaya atılan, fakat Popper’ a tescillenen “Üç Dünya” kuramına göre (Yıldırım, 2018: 62):

“Birinci Dünya”; doğal çevremizi oluşturan nesne ve olguları; “İkinci Dünya”, insanın duyma, düşünme, bilgi edinme, değerlendirme ve karar verme gibi öznel süreçleri; “Üçüncü Dünya” ise insanoğlunun İkinci Dünya’da oluşturup açığa vurduğu ama her geçen gün nesnel ve özerk kimlik kazanan kültürel yapıt ve süreçleri kapsamaktadır (Greenberg, 1973: 250). Matematik, iktisat, sosyoloji ve felsefenin yoğrulmasıyla, insanoğlunun kayıt olgusu üzerine duyduğu ihtiyaçtan doğan muhasebe bilimi de, tıpkı matematik ve iktisat gibi, Üçüncü Dünya’nın bir parçasıdır. Bu dünyanın en önemli özelliği ise İkinci Dünya’dan kaynaklanmasına karşın, öznel yaşamdan bağımsız; nesnel ve özerk olmasıdır.

Bilimler, öncelikle inceleme konusu ile kimlik kazanmaktadır. Bilindiği üzere matematiğin konusu, sayı, nokta, küme gibi soyut nesnelere iken fiziğin konusu kütle, devinim, enerji, psikolojinin konusu ise insandır. Fizik ve psikoloji farklı bilimler olmasına karşın her ikisi de olay içerikli ve tıpkı muhasebe gibi olgusal bilimlerdir. Fakat matematik olgusal bir bilim değildir. Matematiğin uğraş konusu olan nesnelere olgusal değil kavramsaldir. Muhasebe ise ticari olayları kayıt altına alıp değerlendirirken, bu kayıt ve analiz işlemini, kavramlar, tanımlamalarla ve kabullerle yürütmektedir. Bu bağlamda muhasebe, hem kavramsal hem de olgusal bir bilim olarak nitelenebilir.

Bilimler, kendi alanındaki olguları en doyurucu biçimde açıklama gücü taşıyan teori ya da teoriler kurma ve doğrulama çabası içindedir. Bu bağlamda muhasebe bilgi felsefesinde temel olarak üzerinde durulması gereken bir soru da, “Muhasebenin ana kavram ve kurallarının, “Empirik” bir bilgi mi yoksa “A priori” bir bilgi mi? olduğu sorusudur. Bilindiği üzere, bilgi felsefesinde “Empirik” terimi, deneye dayalı; “A priori” bilgi ise deney öncesinde kazanılan veya deneye gerek duyulmadan doğruluğu kesin olan bilgi anlamındadır. “A posteriori” bilgi ise sonradan kazanılan bilgi anlamında kullanılmakta olup, deneyimle, algılarla edinilen bilgiyi ifade etmektedir (Barker, 2017: 49). Muhasebenin temelinde matematik ve iktisat yer alırken; muhasebenin temel taşlarından biri olan matematiksel bilginin temelinde de mantık bilimi yer almaktadır. Mantık, sadece a priori bilgiyle ilgilenir. Şu halde ortaya çıkan sorun; bu bağlamda muhasebe bilimi, fizik gibi empirik mi; mantık gibi a priori mi; yoksa iktisat gibi a posteriori midir?

Muhasebe kayıt sistemlerinin ana ilkelerinin başında gelen “Muhasebenin Temel Denkliği” kuralında, “Muhasebede yapılan tüm yevmiye defteri kayıtlarında borç tarafı alacak tarafına eşittir.” önermesi empirik bir bilgidir. Çünkü bu bilgi ancak yapılan kayıt denemeleri sonucunda sabitlenir ve doğrulanır. Tam aksine; “Hazırlanan bir gelir tablosu sonucunda, şirketler ya dönem kârı ya dönem zararı elde ederler veya dönemi başabaş noktasında bitirirler.” önermesi ise deneye gerek duyulmayan a priori bir bilgi olarak karşımıza çıkar. Zira bir gelir tablosunda gelir ve giderlerin karşılaştırılması sonucu, kar, zarar veya başabaş sonucundan, başka bir sonucun çıkma olasılığının olmaması, bu bilgiyi a priori bir yapıya büründürmektedir. Dolayısıyla muhasebe bilgi sistemlerinin ürettiği ilke, kavram ve tanımlamalar zaman zaman a priori veya empirik yapıda olabilmektedir. Olaya finansal açıdan bakıldığında ise finansal sistemlerin ürettiği bilgiler, piyasa gözlemlerine, deneyimlerine, olaylarına veya algılarına göre şekillendiği için çoğu zaman bu bilgiler a posteriori bir yapıya bürünmektedir. Örneğin; “Net çalışma sermayesini yönetemeyen şirketler, kâr etseler dahi, batırlar.” önermesi bir a posteriori bilgidir. Çünkü bu bilgideki olgu ne deneye tabii tutulabilir; ne de deneye gerek kalmadan kesin doğruluğu bilinebilir. Bu önermedeki durum şirketten şirkete, sektörden sektöre değişiklik arz edecektir. Böyle bir bilgi sadece deneyimler sonucu sonradan kazanılan bir bilgi olup, bu bilgiler a posterioridir. Bu çıkarımlardan hareketle muhasebe sistemlerinin ürettiği bilgiler, empirik kökenli olup sistemsel

bağlamda “A Priori”, yapısal bağlamda ise “A Posteriori” dir.

İnsan uygarlığı ile matematik beraber ilerlemiştir. Zira gümüş dünyası matematik olmadan işlevsiz kalacaktır (Stewart, 2019: 7) Matematiğin insanlık ile beraber yürüdüğü bilindiğine göre beşeri ve matematiksel bir alan olan muhasebe bilimi, insan uygarlığı ile beraber ilerlememiş midir? Bu noktadan hareketle muhasebenin köken arayışı, aşağıdaki şekilde net olarak ifade edilebilir:

“Muhasebe bazen beşbin yaşındadır bazen geçen yıl keşfedilmiş bazense dün doğmuştur.”

3. MUHASEBE BİLGİ FELSEFESİNDE MATEMATİKSEL İSPAT SORUNSALLARI

İspat; bir sonucun, doğru olduğu zaten bilinen öncüllerden veya kabullerden, mantıksal olarak çıktığını göstermekle, o sonucu kurma yönünde ilerleyen bir akıl yürütme süreci veya zinciridir (Frank, 2017: 207). Zaten ispatın dayanacağı temeli oluşturan öncüller veya kabuller bilinmiyorsa ya da bu kabuller ile başlanmıyorsa, asla bir ispata ulaşılamaz (Lakatos, 2014: 8).

Bilimsel herhangi bir sistem göz önüne getirildiğinde, ilk başta verilmesi gereken ve açık kılınması gereken iki temel karar vardır. Birinci karar, terimler ve kavramlarla ilişkilidir. Sistematikleştirilmeye çalışılan konu muhasebe ise muhasebede yer alan bütün kavramlar dizisine göz atılmalıdır. Temel kavramlar olarak hizmet edecek olanların bir kümesi çıkarılmalıdır. Mesela muhasebede “Varlıklar” kümesi, yani her varlığı içeren fakat başka hiçbir şeyi içermeyen bir kümedir. Bu kümede her üye bir varlıktır ama varlıklar kümesinin kendisi kesinlikle bir varlık değildir. Kümeler çokludur ama varlık çoklu değildir. Dolayısıyla “Stoklar” varlıklar kümesinin bir alt kümesidir; üyesi değildir; buna karşın, “Varlıklar” kümesi de, “Hesaplar” kümesinin bir alt kümesidir, üyesi değil. Dolayısıyla bu kavramların hangilerinin düzenlenmekte olan belli bir sistemde, temel olarak kabul edilebileceğine karar verilmelidir. Dolayısıyla temel kavramların listesi, muhasebe bilim insanları açısından, muhasebenin diğer kavramlarının bütününün veya birçoğunun tanımlanmasına izin vermiş olacaktır. İkinci temel karar ise aksiyomlar veya postulatların seçimiyle ilgilidir. Bu ikinci karar aşamasında, muhasebenin temel ve tanımlı kavramlarını kullanarak ifade edilebilen kuralların bütünü düşünülür ve kendilerinden teoremlerini

ispatlayacağımız, ispatlanmamış varsayımlar olarak hizmet edecek olan bunların sınırlı bir kümesi oluşturulur. Bu ispatlanmamış varsayımlar kümesine aksiyomlar adı verilir. Bu noktada şöyle bir sorunsal ile karşı karşıya kalınmaktadır. Muhasebede aksiyomlar kümesinin oluşturulmasında, bilimsel olarak, ne kadar esnekliğe izin verilebilir? Aslında bu soru olayın başlangıç ve bitiş noktasıdır. Çünkü tüm bilim alanlarında türetilen aksiyomlarda önceden tanımlanmış, doğruluğu ve varlığı kabul edilmiş kavramlar yer alır. Dolayısıyla aksiyomlar, bu terimlerden ne anlaşılması gerektiğini bize göstermezler. Ayrıca aksiyomlarda yer alan terimlerin, herhangi gerçek bir şeye gönderme yaptıklarına dair bir delil de sunmazlar. Aksiyomların kökeni, aslında bir kabullenıştır.

Muhasebe aksiyomlarının, tündengelimsel oluşumu aynı zamanda, muhasebenin temel yasalarını göstermeye ve onlar arasındaki mantıksal bağları sergilemeye hizmet etmelidir. Tüm formel bilimsel sistemler de, aksiyomların ve temel kavramların kümesi ne kadar basit ve anlaşılır olursa, sistem o denli kaliteli ve sürdürülebilir olmaktadır. Öte yandan unutulmamalıdır ki, ne temel kavramlar kümesi ne de aksiyomlar kümesi keyfe göre kısa ve basit tutulabilir. Çünkü seçilen aksiyomlar ve temel kavramlar, çok zayıf olursa veya çok az terimler dizisini kapsarsa, teoremleri çıkarsama, dikkate değer bir sistemi oluşturma yönünde yetersiz kalacaktır. Kaliteli, sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir sistem, bu iki karşıt sorun arasında etkin bir uzlaşma ile kurulmalıdır (Barker, 2017: 47). Nispeten sistem, bir yandan temel kavramların ve aksiyomların ekonomik olarak hazırlanmış bir kümesiyle çalışmalı bir yandan da bunları öyle seçmelidir ki; zengin bir teoremler dizisini kendiliğinden uygun bir şekilde çıkarsayabilmelidir.

Muhasebe bilgi felsefesinde diğer bir sorunsal ise muhasebede postulatların konumuyla ilgilidir.

Postulatlar doğru olduğunu bildiğimiz gerçekler midir? Eğer öyleyse, empirik hakikatler mi, yoksa a priori gerçekler midir? Bu bağlamda matematik felsefesinde, aksiyomlar ve postulatlar için genel kabul görmüş üç kıstastan bahsedilebilir. Bunlar (Yıldırım, 2017: 28):

1) Aksiyom tüm alanlar için geçerli, doğruluğu apaçık bir önermedir. Örnek;

2) Postulat, belli bir konu ya da inceleme alanına özgü, doğruluğu apaçık bir önermedir.

3) Aksiyom doğruluğu zorunlu bir önermedir; oysa postulatlar için zorunluluk söz konusu değildir.

Muhasebenin kuralları kendi aksiyom ve postulatlarından tümdengelsel bir şekilde çıkarıldığından dolayı bu alan analitik ve soyut olmak zorundadır. Zira soyut bir sistemin aksiyom ve postulatlarının, kendi ana ve basit ilkelerini tanımladığı bilim felsefesinde her daim ileri sürülmektedir. Tüm bu ileri sürmeler, aslında kaçınılması gereken basite indirgemelerdir. Fakat bu noktada muhasebenin temel kavramlarının sentetik bir yapıda olduğu yadsınamaz. Belki de muhasebede ikincil tanımlamalar analitiktir, denilebilir. Çünkü muhasebenin formel yapısının oluşmasında, tüm doğru ve kaliteli sistemlerde olduğu gibi, tanımlar ve terimler, aksiyomları ve postulatları etkilemezler. Örneğin;

Aktif = Dönen Varlıklar + Duran Varlıklar

Pasif = Borçlar + Özsermaye

Aktif = Pasif olduğuna göre,

Borçlar = (Dönen Varlıklar + Duran Varlıklar) – Özsermaye

gibi bir çok kesin ispatlı postulat türetilir. İşte bu noktada gösterilmek istenen olgu; dönen veya duran varlığın tanımının bu postulatları oluşturmada hiçbir önem arz etmediğidir. Bu durum, muhasebe bilim insanlarını, muhasebenin nasıl bir sistem olduğu sorusuna götürmektedir. Bu sorunsal:

“Muhasebe yorumlanmış bir sistem midir?”

Yoksa;

“Muhasebe yorumlanmamış bir sistem midir?”

Bu sorular net ve açık bir dille şöyle cevap bulurlar. Muhasebede önceden ispatlanmadan tanımlanmış ve kabul edilmiş bu terimlerin(dönen, duran varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar vb.) anlamları bilinmese dahi, muhasebe kayıt sistemindeki bu ispat ve kesinlik asla bozulmayacaktır. Bu net cevaptan hareketle muhasebe kayıt sistemi, hem matematiksel kesinlik

arz eden ve yorumlanmamış bir sistem üzerine oturtulmuş bir tanımlar ve terimler kümesidir. Hem de muhasebedeki bu ispat ve işleyiş sistemi, ayrıca sentetik (deneysel) olarak da yorumlanmış bir sistem görünümündedir. Muhasebe kayıt sistemi bir yandan analitik a priori bir yapıya sahipken aynı anda da sentetik a priori yapıya sahip olması, bir tezat mıdır? Ya da çift cinsiyet midir? Yoksa V. Goethe nin dediği gibi, insan zekasının keşfedebileceği son nokta olan, bu çift taraflı kayıt sistemi, tezatlıklar üzerine mi kurulmuştur?

Muhasebe açısından düşünme, temelde günlük ve bilimsel düşünmeden farklı değildir. Her türlü düşünce alanının başta gelen amacı ise doğruya ulaşmaktır. Her bilim alanında doğruluk, günlük ve bilimsel düşünmede gözlem ya da deney verilerine; matematik veya mantıkta ise ispata dayanmaktadır. Matematikte olduğu gibi muhasebede de sayılar arasındaki ilişkileri genellemek ve bu doğrultuda ulaşılan genellemeyi ispatlamak mantığın ilgi ve uğraşı alanına giren işlemlerdir. “Muhasebe-Finans” sistemlerinde bazen bir tek örnek ispat için yeterli olabildiği halde, bazı durumlarda ise birçok örnek bir postulatı veya teoremi ispatlamak için yetersiz kalabilmektedir. Bu fark, ispatlanmaya çalışılan olgunun ya da ilişkinin yapısal kökeninden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki muhasebe-finans sistemlerinin ana iki kökünden birini olan formel yapı içindeki matematiksel boyuttaki ilişkiler, tek bir örnekle ispatlanabilirken; muhasebe-finans sistemlerinin diğer kökünü oluşturan empirik (olgusal) olgular çoğu zaman birçok örnekle dahi ispatlanamaz. Bu durumun ispatı, indüktif (tümevarım) ve dedüktif (tümdengelim) düşünmeye taşımaktadır. Dedüktif düşünme, eğer hiçbir mantıksal yanlış yapılmazsa ve öncüller doğruysa, sonucunda doğru olması gerektiğini a priori olarak ispatlayan bir akıl yürütmedir. Ama dedüktif düşünme asla ispatla aynı şey değildir. Aslında tümdengelsel her sav onun mantıksal kesin doğruluğundan dolayı geçerlidir(Barker, 2017: 16). Dedüktif ve indüktif düşünme üretilen bilginin empirik veya a priori olması ile bağıntılıdır. Eğer a priori bir bildirim ispatını, gerçekte onun doğru olarak bilinen bir şey olduğunu göstererek veriyorsak, o halde ispatın her adımının da tümdengelsel olması gerektiğinin bir sebebi yoktur(Yıldırım. 2018: 29). Sadece a priori bilgiyi somutlaştıran bir sonucu oluşturmak için tümevarımsal akıl yürütmeyi kullanmak asla gerekli olmamalıdır. Tam aksine empirik bir bilgiyi oluşturuyorsak, en azından akıl yürütmemizdeki adımların bazıları tümevarımsal olmalıdır(Barker, 2017: 22). Bir empirik sonuç, asla her adımında bütünüyle tümdengelsel bir akıl

yürütmeyle oluşturulamaz. Zira indüktif düşünmede ana yöntem olan genelleme, muhasebede hem empirik kanunların hem de olası teoremlerin kaynağıdır. Muhasebe sistemleri bir genellemeyi ispat çabasına girdiği an, olgunun doğruluk olasılığını artıran kanıt toplama yerine genellemeyi ispatlama yolunu aramaktadır. Ayrıca empirik gözlemlere veya tecrübelerle dayalı induksiyonun her zaman ispata elverişli genellemeler ve tanımlamalar vermediği kesin olarak bilinmektedir. Bunun nedeni ise muhasebe ve finansta genellemeleri ispatlayacak kanıtlar empirik yapıda olup, sektöre, şirkete, kanunlara vb. birçok kritere göre farklılaşmaktadır. Dolayısıyla muhasebenin empirik gözlemlere dayalı induksiyonu çoğu zaman ispata elverişli değildir.

Muhasebe sistemlerinin ispata dönük yüzü, muhasebenin formel yapısında yer almaktadır. Muhasebenin formel yapısının ispatındaki kesinlik ise muhasebenin matematiksel kesinliğinde saklıdır. Her ne kadar muhasebenin matematiksel kesinliği dedüktif bir görünüm arz etse dahi muhasebenin bu formel yapısını salt dedüktif bir bilim saymak da yanlış olacaktır. Zira her bilim alanında ispat, ispata konu bir ilişki, özellik ya da bunları içeren bir genelleme gerektirir. Böylesine bir özellik veya ilişkinin bulunması ise mantıksal bir çıkarım değil, retrodüktif türden bir düşünmenin sonucudur. Dolayısıyla muhasebede dedüktif düşünme kadar indüktif, retrodüktif düşünme süreçleri de önem arz etmektedir. Çünkü, dedüksiyon yeni bir şey öğretmez, sonuç öncülde örtük olarak vardır. İndüksiyonda ise sonuç yeni bir kavram getirmez. Sınırlı yargımızı evrenin tümüne geneller. Bulunmuş kuramları test ederler ancak, yeni bir kuram oluşturamazlar. Halbuki retrodüksiyon, gözlemlerimizi, gözlem dışı kalan nesne veya süreçler tasarımıyla açıklama sağlayan bir çıkarım biçimidir. Elbette ki dedüktif mantıkla ispata giden ve kesinlik kazanan muhasebe sistemleri gelişen dünyaya ayak uydurmak adına yeni genellemeler ve kavramlar oluşturmalıdır. Muhasebe sistemleri yeni genellemeler ile kavramlar için ise yaratıcı düşünme süreçlerine muhtaçtır. Dedüktif bir sistem bir takım varsayımların konmasını gerektirmektedir. Çağdaş bilim felsefecileri, bilimsel düşünmeyi, “İndüktif” değil; “Hipotetik-Dedüktif” diye nitelemeyi uygun bulurlar. Muhasebe bilimi de tam olarak “Dedüktif” bir alan değildir. Çünkü muhasebe bilimini, “Dedüktif” diye nitelemek dar yetersiz bir tanımlamadır. Dedüktif çıkarımlarla muhasebe teoremleri ve önermeleri kesinlik kazanabilir. Fakat asla yeniye, bilinmeyene ve geleceğe açılmaz. Tüm bilim dallarında olduğu gibi muhasebede de gelişme, yeni kavramlar oluşturma,

yeni güncel genellemeler ve önermeler oluşturmaya mümkündür. Muhasebenin geleceğe dönük olarak yenilenmesi, güncellenmesi ve yeni kavramlar oluşturulması için sürekli bir ticari induksiyona (belli bir etken yardımıyla yeni bir olayın başlamasına neden olma) ihtiyaç vardır. Hangi bilim alanı olursa olsun, yeni bir ilişkiyi gözlemlene ya da gözlenen ilişkiyi genelleme, bir çözüme ulaştırma, bir formül oluşturma, hatta ispatlama için bile “Dedüktif” nitelikte bir düşünmeye değil; tam aksine indüktif türden “Heuristik (Sezgisel-Bilişsel Düşünme)” ya da “Retrodüktif (Gözlem dışı kalan nesne ya da süreçleri düşünerek akıl yürütme)” düşünme biçimlerine ihtiyaç vardır.

Muhasebe bilgi sistemlerinin ürettiği ilke, bilgi ve tanımlamaların yapısının “Analitik” mi “Sentetik” mi olduğu, muhasebe bilgi felsefesinde tartışılması gereken bir başka sorunsal ortaya çıkmaktadır. Bir ilkede veya tanımlamadaki kavramlar ve bu kavramların bileşimi üzerine düşünme, bu kavramın ya da tanımlamanın doğru olup olmadığını bilmeyi zorunlu olarak sağlıyorsa, bu bilgi ya da yargı analitiktir. Ancak bir yargıdaki kavramlar ve onların bileşiminin biçimi üzerine salt düşünme, o yargının veya kavramın doğru olup olmadığını bilmeyi yeterince sağlamıyorsa, o kavram, tanımlama ya da bilgi sentetiktir. Zira onu doğruluğunu bilmek daha ileri başka bir olguya başvurmayı gerektirir. Kısaca bir doğru bilgi, ancak kendi mantıksal biçimi itibarıyla doğru olduğunda analitiktir veya tanımlara başvurmayla kendi mantıksal biçimi yüzünden bir doğru bildirimle çevrilebilirse analitiktir. Sonuç olarak tabii ki, bir bilgi veya tanımlama analitik olmadığında da sentetiktir. Analitik - Sentetik bilgi ayrımının en belirgin özelliği *deneyden bağımsız* veya *deneye bağımlı* olmasıdır. Analitik ve sentetik yargılar kendi aralarında *analitik a priori*, *sentetik a priori* ve *sentetik a posteriori* şeklinde ayrılabilirler (Barker, 2017: 23).

Sentetik a priori bilgi kavramı, muhasebe bilgi felsefesinde apayrı bir öneme sahiptir. Çünkü sentetik a priori bilgiler, tanımlamalar ve yargılar genel ve zorunluluk bildirirken aynı zamanda da deneysel yargılardır. Zira muhasebe bilgi sistemlerinin ürettiği matematiksel denklem ve formülasyonların birçoğu sentetik a priori yapıdadır. Örneğin; “Şirketlerin toplam katkı payları, toplam sabit maliyetlerini geçtikçe veya başabaş noktasını aştıkça, şirketler faaliyet karı elde edecektir.” yargısı, sentetik a priori yapıda matematiksel bir formüldür. Çünkü muhasebe de tüm matematiksel formüller deneysel bir ispata mahkumdurlar. Ancak o zaman a priori bilgi olarak kabul görecektirler. Şöyle ki, yukarıda verilen

tanımlamanın matematiksel formülü aşağıdaki gibidir:

$$BBN_q = \frac{\text{Toplam Sabit Maliyetler}}{\text{Toplam Katkı Payı}} =$$

Muhasebe ve finansal yönetimde teorik olarak yer alan ve kabul gören bu formülün matematiksel ispatı bilindiği üzere şu şekildedir (Büyükmirza, 2011: 371):

Formüle:

$$f = \text{Satış Fiyatı}, \quad a = \text{Birim Değişken Maliyet},$$

$$x = \text{Üretim ve Satış Miktarı}, \quad b = \text{Toplam Sabit Maliyet}$$

olmak üzere, ispat :

$$\text{Toplam Faaliyet Gelirleri} = \text{Toplam Faaliyet Giderleri} \longrightarrow BBN$$

$$f \cdot x = a \cdot x + b$$

$$b = f \cdot x - a \cdot x \longrightarrow b = x \cdot (f - a)$$

$$\boxed{x = \frac{b}{f - a}} \longrightarrow BBN_q = \frac{\text{Toplam Sabit Maliyetler}}{\text{Toplam Katkı Payı}}$$

Muhasebe kayıt sisteminin ana temelini oluşturan ilke, tanım ve kabuller de matematiksel ispata mahkûmdurlar. Zaten muhasebe kayıt sisteminin temellendirildiği, “Muhasebenin Temel Denkliği” ilkesi de sentetik a priori bir yapı arz etmektedir. Örneğin; “Şirketlerin cari dönem borçları, şirketlerin toplam varlıklarından, uzun vadeli sermayeleri (Uzun Vadeli Yabancı Kaynak) ile vadesiz sermayelerinin (Özkaynaklar) toplamının düşülmesi ile ortaya çıkar.” Bilgisi de matematiksel boyutta ispatlanarak kabul görmektedir. Zira çok iyi bilindiği üzere, bu teorinin matematiksel ispatı da aşağıdaki gibidir (Karabınar, 2019: 35):

$$\begin{array}{ccc} \text{VARLIKLAR} & = & \text{KAYNAKLAR} \\ \downarrow & & \downarrow \\ \text{Dönen Varlıklar} + \text{Duran Varlıklar} & = & \text{Kısa Vadeli Borçlar} + \text{Uzun Vadeli Borçlar} + \text{Özkaynaklar} \end{array}$$

$$\text{Kısa Vadeli Borçlar} = (\text{Dönen Varlıklar} + \text{Duran Varlıklar}) - (\text{Uzun Vadeli Borçlar} + \text{Özkaynaklar})$$

Muhasebe sistemlerinde yukarıdaki ispatlamalarda da görüldüğü gibi, daha birçok örnek türetilebilir. Bu noktadan hareketle muhasebe teoremlerinde oluşturan bilgiler, tanımlamalar, kabuller ve yapılar matematiksel ispatlara dayandırılarak türetilmiştir. Muhasebe bilgi felsefesinde türetilen birçok bilginin ve teoremin yapısı da bu bağlamda sentetik a prioridir.

İspat bağlamında, matematik felsefesinde çok sık başvurulan bir ispat yöntemi de “Olmayana-Ergi” veya “Dolaylı İspat” yöntemidir. Bu yöntem birçok bilim alanına da ışık tutan matematiksel ve mantıksal teoremlerin ispatında sıkça kullanılmaktadır. Yöntemin açıklaması aşağıda yapılmıştır (Yıldırım, 2018: 36):

Olmayana - Ergi Yöntemi (Reductio-ad-absurdum): Klasik çağdan beri kullanılan güçlü, hatta kimi durumlarda vazgeçilmez bir ispat yöntemidir. Yöntemin özü; ispatı istenen önermenin, yanlış sayılması halinde, bir çelişkiye yol açıp açmadığına bakılmasına dayanır. Çelişki varsa, önerme doğrudur. Yanlış sayıldığında çelişki yoksa önerme yanlıştır. Olmayan-Ergi yöntemi, mantığın iki temel ilkesine dayanır. Bunlar:

- 1- Çelişmezlik İlkesi: Bu ilkeye göre, bir önerme hem yanlış hem doğru olamaz.
- 2- Üçüncü Seçeneğin Olanaksızlığı İlkesi: Bu ilkeye göre ise bir önerme ya doğrudur ya da yanlıştır. Üçüncü bir seçenek olamaz.

Bu yöntem, tıpkı matematikte olduğu gibi muhasebedeki matematiksel önermelerin ispatında da etkili bir yöntemdir. Şöyle ki bir şirketin bilançosunda, “Varlıkların toplamı, kaynakların toplamına eşittir.” önermesi yanlışlandığı zaman, bir çelişki veya hata ortaya çıkar ve önerme kendiliğinden ispatlanmış olur. Bir başka örnek verilecek olursa, “Mizandaki borç tarafının toplamı, alacak tarafının toplamından eksik veya fazla olamaz.” önermesi yanlışlandığı zaman, muhasebesel

bir hatanın varlığını ortaya çıkarır ve önerme kendiliğinden yine ispatlanmış olur. Çünkü matematiksel ispat yöntemiyle ulaşılan önermelerin doğruluğu su götürmez, yanlışlanması ise söz konusu edilemez. Fakat bu yöntem her ne kadar muhasebenin matematiksel önermelerinde etkili olsa da, muhasebenin empirik (olgusal) önermelerinin ispatında yetersiz kalabilmektedir. Örneğin; muhasebede, “Kâr eden şirketler batmaz.” önermesi, olmayana-ergi yöntemine göre, yanlışlandığı zaman bir çelişki oluşturmaz. Çünkü bilindiği üzere, net çalışma sermayesini veya nakit akışını yönetemeyen şirketler, kâr etseler dahi batışa sürüklenebilirler. Bu durum, olmayana-ergi yöntemindeki “Üçüncü Seçeneğin Olanaksızlığı İlkesi” ile çelişir ve bu önerme hem doğru hem de yanlış olabilir. Sonuç olarak “Olmayana-Ergi” yöntemi muhasebenin formel yapısını ve önermelerini ispata yetkinken, muhasebenin empirik yapısında yetersiz kalmaktadır. Çünkü muhasebe bilimi yalnızca teorem ispatından oluşmamaktadır. Zira sosyal ve iktisadi boyutta şekillenen muhasebe teoremleri ve önermeleri, belli bir ilişkiyi dile getiren genellemelerdir.

Ayrıca muhasebe kayıt teorisindeki kesinliğin kaynağı da, muhasebenin inceleme konusu olan “Gelir > Gider = Kâr”, “Borç=Alacak”, “Aktif=Pasif” gibi yapıların niteliğinde ve bu yapılara özgü dedüktif (tümdengelim) çıkarsamaya elverişli olmasında aranmalıdır. Bu durum, muhasebenin matematiksel kesinlik yapısından ileri gelmektedir. Muhasebedeki bu matematiksel kesinliğin kaynağı da, matematiğin inceleme konusu olan sayı, küme vb. nesnel arasındaki ilişkinin a priori (deneye gerek duymadan doğruluğu kabul edilmiş kavram) olmasında saklıdır. Zira muhasebede matematiksel ispat, diğer alanlarda asla erişilemeyen mantıksal(formel) kesinliğe sahiptir. Muhasebe kayıt sistemi öylesine kurulmuştur ki; ne zaman ki muhasebedeki temel denklemin ispatı sınanmak istenirse, çok soyut bir ışık altında bile kolayca sistem çözümlenebilmektedir.

Muhasebenin dili olan matematikte, gözlemsel olguları açıklamak yerine, sayılar arasındaki ilişkileri teorem olarak ispatlama çabası vardır. Muhasebede ise teoriler, çift başlı yürümekte ve hem formel hem de empirik bir yapıya bürünmektedir. Örneğin matematikte “ $6 + 7 = 13$ ” veya onluk sistemde rakamlar, 0, 1, 2, 3,.....,9 dan oluşur.”, önermeleri olgusal içerikten yoksun ve doğruluğu “A Priori (Deneye gerek duymadan doğruluğu kabul edilmiş kavram)” olarak bilinen önermelerdir. Tam aksine muhasebede bir şirketin elde etmiş olduğu dönem kârı, “Gelir > Gider = Kâr”

(a priori) önermesine dayanmakla birlikte, ilgili şirketin o dönemde yaşanan ticari olaylarından elde ettiği gelirlerin yapısına da dayanmaktadır. Bu doğrultuda günümüzdeki birçok bilim alanından farklı olarak muhasebe bilgi sistemlerinin ürettiği bilgiler ticari olaylardan kaynaklandığı için konusu açısından empirik (olgusal), yapısı ve işleyişi açısından ise biçimsel (formel) yani a priori, finansal sonuçlar ve deneyimler açısından ise a posteriori bir yapı izlemektedir. O halde felsefe ekolleri öncülüğünde, muhasebe kayıt sistemi aşağıdaki şekilde tanımlanabilir mi?

“Muhasebe, matematiksel felsefe öncülüğünde, sayılar ile iktisadi fonksiyonlar arasında nedensellik ilişkisi kurularak oluşturulmuş olup, mantık açısından değillenemeyen ve insanoglunun ihtiyaçları doğrultusunda şekillenerek ortaya çıkmış bilimsel bir sistemdir.”

Sonuç olarak, muhasebenin yasaları da iki gruba bölünmek zorundadır. Bir yanda ispatlanmayacak, ama kabuller olarak alınacak yasalar gibi küçük bir grup olmalı; öte yanda da her biri bu temel ilke, kabul veya öncüllere başvurmaya doğrulanacak veya ispatı kesinleşecek sonsuz geniş çapta türetililecek teorem, önerme veya tanımlar olmalıdır. Muhasebe de ispatlanmadan kabul edilen bu öncüllere veya kabullere, “Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri” örnek teşkil etmektedir. Nasıl ki; matematikte sayıların varlığı, aslında soyut bir kavram veya sembol olarak ispatlanmadan kabul görmüşse (“Beş” bir sembol olarak “5” olarak yazılarak kabul görmüştür. Bu sembol bizlere bir büyüklüğü göstermektedir.); muhasebenin bu sistemsel yapısının kurulmasındaki ispatlanmadan kabul gören öncüller de, “Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri” dir. Aynı şekilde muhasebede varlıkların dönen ve duran değerlerden oluştuğu öncülü de ispatlanmadan kabul görmüş bir ayrımdır. Unutulmamalıdır ki; tüm bilimsel sistemlerde küçük bir grup olan ve ispatlanmadan kabul gören öncüllerin varlığı sistemin kurulabilmesinde ve sürdürülebilirliğinde hayati bir öneme sahiptir. Şayet bu öncüller sistemin kuruluşunda başlangıç noktası olarak kabul edilmemiş olsa ve her öncülün ispatı istense o zaman ispatladığınız öncüle tekrar döner tekrardan ispatlamış olduğunuz öncülü tekrardan ispatlayama koyulurdunuz. Bu durum, kısır bir ispat döngüsüne dönüşür ki; formel yapıdaki tüm bilimsel sistemler için en tehlike arz eden girdaba düşülmüş olur. Bu kısır ispat girdabı, kendi içinde döner ve bilimsel sistemin dışı açılmasını engeller ve bilimin

ilerleyişini yok eder.

5. SONUÇ

Muhasebenin olduğu gibi matematiğin de kaynağı insandır. Hatta sosyal antropologlar, sanat, din, felsefe ve müzik gibi matematiği de kültürün bir ürünü saymaktadırlar. Sanat olarak atfedilen müzik bilimindeki notaların matematiksel bir yapısı yok mudur? Zira matematik, sanat, beşeri ve pozitif bilimler hiçbir dönemde birbirine kapalı çalışmalar olmamıştır. Bu bağlamda muhasebe beşeri bir bilim olarak kabul görünürken; matematik bu kapsamdan ne kadar ayırt edilebilir?

İnsanoğlunun yaratılışından günümüze, tüm bilimlere öncülük eden matematikte en ilkel kavramlar olan sayılar için Kronecker: “Tanrı tamsayıları yarattı, gerisi insanoğlunun eseridir.” demektedir. Aslında onun bu cümlesiyle ne anlatmak istediği yeterince açık değildir. Zira tam sayıların bir bölümünü oluşturan doğal sayıların (pozitif tam sayılar), sayma sürecinin bir ürünü olduğu bilinmektedir. Bu noktadan hareketle tam sayıların diğer bölümünü oluşturan negatif tam sayılar için ne denebilir? Bu durum, “Negatif tam sayılar, neden ve nereden doğmuştur?” sorusunu akla getirmektedir. Negatif sayıların sayma ihtiyacından doğduğunu söylemek, çok anlamsız olacaktır. Çünkü “-7 tane arabam var.” denilemez. Bu felsefi yaklaşım, muhasebe sistemlerinde varlık hesaplarının, “Alacak” bakiyesi vermesinin imkansız olması ile örtüşmez mi? Tarihsel süreçte de, negatif sayıların, insanın iş ve ticaret yaşamındaki alacak-borç hesaplarının, insanoğlunu negatif sayı kavramına götürdüğü rivayet edilmektedir. Sonuç olarak, sayı sistemlerindeki açılmanın nerede duracağı belli olmadığına göre muhasebe sistemlerindeki ilerleyişin de nereye ulaşacağı bilinmemektedir. Geline bu noktada, matematik ile muhasebenin tarihsel yolculuklarında beraber yürüdükleri veya yüzyıllar boyunca da bu kutsal yürüyüşlerine beraber devam edecekleri söylenemez mi?

Unutulmamalıdır ki; tüm felsefi ekollerin çevre ile etkileşiminden ya da sistemin zamanla su yüzüne vuran kendi iç yetersizliğinden kaynaklanan, her açılma, bir deneme ve pekiştirme döneminden sonra yeni bir açılmanın koşullarını kendiliğinden doğurur. Muhasebe ve finansal raporlama sistemlerinde sürekli yeniden oluşturulan çerçeveler ve güncellenen tebliğler de, bu felsefenin gereğidir. Her ne kadar Johann Wolfgang von Goethe, muhasebedeki çift taraflı kayıt yöntemi için

“İnsan zekasının bulabileceği en harika şeydir.”

söyleminde bulunmuş olsa dahi(Karabınar, 2019: 5), F:Frege “Aritmetiğin Ana Kuralları” kitabında duruma şu şekilde yaklaşmaktadır(Frege, 1964:30):

“Nasıl ki bir coğrafyacı, sınırlarını çizgilerle gösterdiğim şu alana “Sarı Deniz” adını veriyorum, dediğinde, bir deniz yaratmıyorsa, matematikçide tanımlama becerisiyle bir deniz yaratmaz. Bu şekildeki savları, bilimsellik görünümü altında “Batıl İnanç” sayıyorum.”

Sonuç olarak ulaşılan bu noktada; muhasebe sistemlerinin yapı taşlarını oluşturan kavramlar, tanımlamalar ve kabuller(Borç=Alacak, Aktif=Pasif vb.), Frege’ in dediği gibi birer “Sarı Deniz” midir? Yoksa Goethe’nin dediği gibi, insan zekası bir deniz mi yaratmıştır?

Alanında ilk defa kaleme alınan bu çalışmada, her bilimsel yazında olabileceği gibi, bazı mantıksal boşluklar olabilecektir. Bu boşluklar yeni çalışmalar tarafından doldurulacak ve böylelikle bilim ilerleyişine devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Barker S., (2017) Matematik Felsefesi, İmge Kitapevi Yayınları Ankara
- Büyükmirza K. (2011) Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, Gazi Kitapevi, Ankara
- Cevizci A., (2016), Felsefeye giriş, Say Yayınları, İstanbul
- Çevik A., (2019) Matematik Felsefesi ve Matematiksel Mantık, Nesin Matematik Köyü Yayıncılık, İstanbul
- Frank P., (2017) Bilim Felsefesi, Bilim ile Felsefe Arasındaki Bağ, Say Yayınları, İstanbul
- Field, H.H., (1980) Science Without Numbers, Basil Blackwell, Oxford.
- Frege F.,(1964) Basic Law of Aritmetic, Cambridge University Press c:1 s.13
- Greenberg M. J. (1973) Euclidian Geometrics: Development and History, W.H. Freeman and Co., San Francisco.
- Karabınar S. (2019) Genel Muhasebe, 6. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya
- Lakatos I., (2014) Kanıtlar ve Çürütmeler, Nesin Matematik Köyü Yayıncılık, İstanbul
- Russell B., (1919) Introduction to Mathematical Philosophy, George Allen and Unwin, London
- Russell B., (1998) Sorgulayan Denemeler, Çev: Nermin Arık, Tübitak Yayınları-Ankara
- Russell B., (2017) Felsefe Sorunları, Çev: Vehbi Hacıkadıroğlu, Say Yayınları, İstanbul
- Stewart I., (2019), Matematiğin Kısa Tarihi, Alfa Yayınları, İstanbul
- Warburton N., (2020) Felsefeye Giriş, Alfa Yayınları, İstanbul
- Yıldırım C., (2018), Matematiksel Düşünme, 14. Baskı Remzi Kitapevi – İstanbul